

صمد بهرنگی و بهروز دهقانی نین آنا دیلینده توپلادیقلاری آذربایجان ناغیللاری اوزرینده چالیشمالاری

دوغما ائل اوغلو، یورولماز آختاریچی و باریشماز یازیچی صمد بهرنگی نین چوخ ساحه‌لی ادبی-بدیعی چالیشمالارینین ان اؤنملی قوللاریندان بیر، اونون اوشاق فولکلوروموزو، خالق ادبیاتیمیز ایله ایلگیلنمه‌سی، خالق ادبیاتیمیزی توپلاییب آراشدیرماسی و یئری گلنده اونلارین نشری اوچون چالیشماسی، فولکلوروموزون ان گوجلو قولو اولان ناغیللاریمیزدان ایلهام آلاراق، دنیا مقیاسیندا شۆهرت قازانان اوشاق ناغیللاری، اؤز آدی ایله دئسک، صمدین قصه‌لرینی یازیب یاراتماقدا شرفلی امک گؤسترمه‌سی اولموشدور.

بوتون پداقوژی-تربیه‌وی گؤروشلرینده بیرینجی یئری اوشاقلارا وئرن و اونلاری گله‌جک دونیانین قوروجولاری اولدوقلارینا اینانان صمد، آذربایجان فولکلورونو توپلاماقدا بیرینجی یئرده اوشاقلارین هامیدان چوخ ماراقلاندیغی و سئودیگی ناغیللارا وئرمیشدیر. من سیزه صمدین و اونون یاخین امکداشلاریندان بهروز دهقانی نی ناغیللاریمیزی توپلاییب نشر ائتمکده صرف ائتدیکلری شرفلی امگی ال یازما نوسخه‌سی تاپیلدیقدان سونرا یازدیغیم باشلانیشلا تانیش ائتمگی یئرلی سانیرام.

اونلار ایکسی آذربایجان دیلی نین یازیب-اوخوماغی یاساق اولدوغو دیلده یازیلان کیتابلارین یاندریلماسینی ائشیتدیلر و دویودلار. ائشیتدیکلری و دویودقلاری بو ماجرادان یوکسلن آلوو، اونلارین روحونا و وجودونا گومدو و بوتون حیات بویو اونلاری دوشوندوردو.

اونلاردان بیر، صمد، اؤز آنا دیلینه بسله‌دیگی اینامی ۱۳۴۲-نجی ایلده، ایلک اثری ساییلان و اؤزو دئمیشکن اونو "تالیفات صاحیبی" ائله‌ین "پاره پاره" ایله گؤستردی. بو یاراشیقلی و ییغجام اثره عمومی بیر باخیش بئله، اونو توپلایانین اؤز آنا دیلینده درس اوخویا بیلمه‌دیگینه باخمایاراق، بو دیلده چاغلیان شعرین ان درینلیکینه وارماسینا جانلی ثبوتدور. او، بو مجموعه‌ده نظره آلدیغی و توخوندوغو اوتای-بوتای شاعیرلرینین ان گؤزل و مضمونلو شعرلرینی، یوزدن چوخ خالق بایاتیسسی ایله یئرلشدیرمیشدیر. بو ایلک اثرین بوراخیلیشی صمد به باها باشا گلدی، محکمه‌یه چاغیریلدی. کیتابدا "آذربایجان" شعرینه یئر وئردیگی اوچون تۆهمتلندی. بئله‌لیکله کیتاب یاساق ائدیلدی و پهلوی رژیمینده اونون بیر داها چاپ ائدیلمه‌سینه یول وئریلمه‌دی.

منله بو ایکی امکداشین آراسیندا، بیر-بیریمیزی گؤرمه‌دن جانلاندان حضوری دوستلوق و یاخینلیقدا ائله بو کیتابلا باشلادی. اونلار، او بیر امکداشلاری ایله بیرلیکده، آذربایجاندا ایلرجه غریبه‌میش و بوخوولانمیش آنا دیلین و میللی وارلیغین جارچیسسی و موشتولوفچوسو کیمی، چوخدان بری یورد-یوواسیندان دیرگین دوشموش بیزیم کیمیلرین داوامچیسسی اولدولار.

اونلار کیتاب چانتاسی چیگینلرینده، کاغذ-قلم اللرینده، خالقا و وطنه بسله‌دیکلری دویغولار اورکلرینده، بیرینجی مکتب موعلیمی وظیفه‌سینده آذربایجان کندلرینه یول آچدیلا، جانلاریندا آلیشان آلوو اوشاقلارا آشیلادیلا، اونلارلا قاینایب قاریشدیلا. اوشاقلار اوچون آقا موعلیم یوخ، بلکه "صمد عمی، بهروز عمی" اولدولار. تبریز اونیورسیتته‌سینی بیتیردیکلری اوچون، اورتا مکتبه درس وئرمگه حاقلی اولسالار دا، بیرینجی مکتبه درس وئرمگی داها دگرلی سانیدیلا. آذربایجان فولکلور

نومونه‌لرینی ده ائله همین مکتبلرینده، درس وئردیکلری کندلردن و خالق ایچریسیندن توپلاماغا باشلادیلار. آغیزلاردان چوخلو ناغیل، بایاتی، تاپماجا، قوشماجا و ائل سؤزلری توپلادیلار. بیر سیرا کندلرین مونوقرافیا سینی یازدیلار. بو اله گتیردیکلرین بیر قیسمینی یئری گلینجه او گونکو مطبوعاتدا و بیر قیسمینی ده آذربایجان افسانه‌لری (فارسجا)، قوشماجالار و تاپماجالار عونوانی ایله چاپ ائده بیلدیلر. لاکین اونلارین توپلادیقلاری فولکلور نومونه‌لریندن هله چاپ اولمایانلاری دا واردیر...

صمدله بهروزون آذربایجان ناغیللاریندان توپلادیقلاری ناغیللار، جنوبی آذربایجاندا بو گونه قدر بیغیلمیش ان دگرلی مجموعه لردن بیریسیدیر. ماراقلی بوراسیدیر کی، بو مجموعه‌نین ده ائله اونو توپلایانلارین اؤزو کیمی غریبه طالعی اولموشدور.

اونلار، ائل ایچیندن توپلادیقلاری بو ناغیللاری واختی ایله آذربایجان دیلینده نشر ائتدیرمگه ایمکان ائده ائده بیللمه‌دیکلری اوچون چاره‌سیز فارسجا یا چئویرمیش، اونون بیرینجی جیلدینی تبریزده و ایکینجی جیلدینی ده تهراندا نشر ائتدیرمیشلر.

همین ایللرده بیر تصادوف اورتایا چیخدی کی، من بایاتی‌لاردان توپلادیغیم مجموعه‌نی تبریزده و آذربایجان دیلی قرامرینین اساسلاری (مبانی دستور زبان آذربایجان) کیتابینی تهراندا چاپ ائتدیره بیلدیم. بو کیتابلارین چاپ اولوب یایلماسی صمدله بهروزا قاناد وئردی و اونلاری گؤردوکلری ایشده بیر داها روحلاندیردی. صمد محبتله دولو بیر مکتوبدا قرامر کیتابی‌نین اورتایا چیخماسینی بؤیوک حادیثه ساندی و اوندان دؤنه-دؤنه فایدالاندیغینی بیلدیردی و بهروز بایاتیلارین ایکینجی چاپینی حاضیرلاماقدا جان آتماغا، اونا تصویرلر و تابلولار چکدیرمگه باشلادی.

۱۳۴۷-جی ایلین یاپیندا من یئنه تبریزه گلدیگیم سیرادا صمد و دوستلاری ایله گؤرشدوم. بهروز او ایل هانسی سمیناردا-اولا بیلسین اوشاق ادبیاتی سمیناریندا ایشتیراک ائتمک اوچون اسپانیایا گئتمیشدی. بیز آیریلاندا صمد منی بیر طرفه چکیب و دئدی من فولکلور باره‌ده یازی-پوزولاریمیزی هر نه وارسا سیزه تاپیشیراجاغام. بونو بهروز دا بیلیر. سیز اونلاردان ایسته‌دیگینیز کیمی، حتا بیزلردن آد آپارمادان بئله، یئری گلینجه ایستیفاده ائده بیلرسیز. دردیزه دگمه‌سه ده، بیر طرفه بوراخارسیز. ایندی ایسته‌ییرسیز من اونلاری سیزه گتیریم و ایسته‌ییرسیز ده تهرانا گؤندیریم؟ دئدیم تهرانا گؤندرمه‌نیز داها یاخچی اولور.

آز مودت سونرا صمدین گؤندردیگی باغلاما ان تهلوکه‌لی گونلرده گلیب منه چاتدی و من اونا ال وورمادان، هله اؤز ال یازمالاریملا بیرلیکده بیرسینه امانت تاپیشیردیم. او امانت بورادا دانیشماغا لوزومو اولمایان سببلردن آسیلی اولاراق، ۲۵ ایل سونرا گلیب یئنیند من چاتدی و هله نه یاخچی کی، گلیب چاتدی، اؤز یازی-پوزولاریمدان چوخ صمد و بهروزون فلکلور باره ده توپلادیقلاری منی چوخ سئویندیردی. آرزو ائدیرم و ائله بیلیرم بو صمدین و بهروزون دا آرزوسو اولموش اولسون، بو ناغیللار ائله همان یازیلدیغی اوسلوب و ایملادا و ایمکان قدر اونلاردا ال آپارمادان چاپ ائدیلسین...

صمد بهرنگی و بهروز دهقانی‌نین سونرادان تاپیلیمیش آذربایجان ناغیللارینا یازیلیمیش باشلانیشدان.

م.ع.فرزانه

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۱۹	۱- در میان عمارت، در میان شوق...	۱۹	۱- حلاله را قودشند طرند از غرض...
۲۰	۲- آلاکها غنله کنگ...	۲۰	۲- حاجه حشید قیز - ۵
۲۱	۳- جوج اوسا بر اوج...	۲۱	۳- شکوه قیز دده...
۲۲	۴- آردایه لودن...	۲۲	۴- آلتیم توپ (آلتون توپ) - ۱۸
۲۳	۵- دوات ن غیل...	۲۳	۵- اکیچین قیز (شاهین غیل) - ۲۵
۲۴	۶- دوه ایل کوک...	۲۴	۶- کورن نه نیر جود...
۲۵	۷- شیر ایل کوک...	۲۵	۷- بی بی جان اگا، بی بی جان!
۲۶	۸- کوک کنگدر حاجه...	۲۶	۸- بی بی بی بی...
۲۷	۹- کنگلی، قور، کوکچ، دان...	۲۷	۹- اداچی...
۲۸	۱۰- کوک ایل قور...	۲۸	۱۰- نر خاتین...
۲۹	۱۱- قور باغا غیل...	۲۹	۱۱- کور کول باغ...
۳۰	۱۲- کورن ایل اوج قیز...	۳۰	۱۲- کول نه نیر...
۳۱	۱۳- تاین آ...	۳۱	۱۳- کورل قور...
۳۲	۱۴- تیل قور ایل یارشا حین قیز...	۳۲	۱۴- احمد خور...
۳۳	۱۵- جود حین دان قیز...	۳۳	۱۵- شاه عباس پند...
۳۴	۱۶- آو غیل...	۳۴	۱۶- وزیر ویر...
۳۵	۱۷- آج سچان...	۳۵	۱۷- آردا لایین...
۳۶	۱۸- کچ فندان...	۳۶	۱۸- قیز...
۳۷	۱۹- کنگ صبر قور...	۳۷	۱۹- قیز...
۳۸	۲۰- قیز...	۳۸	۲۰- قیز...

حلالزاده قردش ايله حرامزاده قردش

بیرگون وار ایدی، بیرگون یوخ ایدی، بیر دانا حلالزاده قردش، وار ایدی، بیر دانا حرامزاده قردش. داهای ایش یوخ ایدی. بونلار دئیهرلر: نه ائلیهک، نه ائله میهک؟ دئیهرلر: دهلوق گندک. بیر ایش شهرده. ایش تاپاق. بونلار دستماللارینا چورک باغلارلار. دوشرلر یولا. ناهار چاغی یئتیشرلر بیر سوین باشینا. حرامزاده قردش دئیهر: قردش چؤره گینی آج. یئمهک، آخشام دا منیمکین یئمهک. حلالزاده قردش بیر سؤز دئمز. دستمالین آچار باشلارلار یئمهک. سونرا گینه دوشرلر یولا. آخشام چاغی یورمون-آرغین یئتیشرلر بیر یئره. حلالزاده قردش دئیهر: قردش، ایندی ده من آجام. گتیر چؤره گیندن یئمهک. دئیهر: اوغلان، گنت ایشینین. دالیجا! چؤرهک آنجاق منی گؤره. بو، نه قدر ایلاه ائله، اولماز. آخیردا بونلار ساواشارلار. حلالزاده قردش بیر طرفه گئدر، حرامزاده قردش بیر طرفه. حلالزاده آج، سوسوز گلر یئتیشر. بیر مغاره یه. دئیهر گنجهنی بورادا دالدا لانییم سحر دوشوم یولا. گیرهه مغاره یه گؤره هئچ کیم یوخدو. بیردن-بیره گؤره آیاق سسی گلیر. تئز قاچار گیرهه بیر دالدا یئره گیزلنر. سونرا بونلار یوگولور. بیر دانا آچ یئمهک. بیر آج سونرا تاپیلدی-تاپیلدی بیر قوردا سونرا بیر گولگوز. بونلار سحرلر اوکودارلار. مغاره یین ایشینده. قورده دئیهر: آج، قردش، کئتکین کبرک کاکدی. نه وار؟ دئیهر: نه اولاجاق. دئیهر دانا خراب تاپچیشام آتی بوکون. خزانده سگوند سگندیم. اورا بیر ایکی تیک دورام.

حلالزاده قردش ايله حرامزاده قردش

بیرگون وار ایدی، بیرگون یوخ ایدی، بیر دانا حلالزاده قردش وار ایدی، بیر دانا حرامزاده قردش. داهای ایش یوخ ایدی. بونلار دئیهرلر: نه ائلیهک، نه ائله میهک؟ دئیهرلر: دوراق گندک. بیر ایری شهرده ایش تاپاق.

بونلار دستماللارینا چورک باغلارلار، دوشرلر یولا. ناهار چاغی یئتیشرلر بیر سوین باشینا. حرامزاده قردش دئیهر: چؤره گینی آج یئمهک، آخشام دا منیمکین یئمهک.

حلالزاده قردش بیر سؤز دئمز. دستمالین آچار باشلارلار یئمهک. سونرا گینه دوشرلر یولا. آخشام چاغی یورمون-آرغین یئتیشرلر بیر یئره. حلالزاده قردش دئیهر: قردش، ایندی ده من آجام. گتیر چؤره گیندن یئمهک. دئیهر: اوغلان، گنت ایشینین دالیجا! چؤره ک آنجاق منی گؤره.

بو، نه قدر ایلاه ائله، اولماز. آخیردا بونلار ساواشارلار. حلالزاده قردش بیر طرفه گئدر، حرامزاده قردش بیر طرفه.

حلالزاده آج، سوسوز گلر یئتیشر بیر مغاره یه، دئیهر گنجهنی بورادا دالدا لانییم سحر دوشوم یولا. گیرهه مغاره یه گؤره هئچ کیم یوخدو. بیردن-بیره گؤره آیاق سسی گلیر، تئز قاچار گیرهه بیر دالدا یئره گیزلنر.

گونبولدویا-گونبولدویا بیر دانا آیی گلر بیر آز سونرا تاپییلدیا-تاپییلدیا بیر قورد، سونرا بیر تولکو. بونلار گلرلر اوتورارلار مغاره‌نین ایچینده.

قورد دئیهر: آیی قرده‌ش، کئفین برک کؤک دی، نه وار؟ دئیهر: نه اولاجاق، بیر دانا خرابه تاپمیشام آلتی بوتون خزانه دی. گونده گندیرم اورا بیر-ایکی تپیک وورورام گونبولدور. سونرا قولاغیمی داییرام قولاق آسیرام.

قورد دئیهر: بس، مندن خبرین یوخدو. پادشاهین قیزی نوخوش دو. هر نمه حکیم گتیریبلر اولماییب. داواسین من بیلیرم. بیر دانا سورو وار، ایچینده بیر قره قویون، او قویونون بئنین قوردسان، قیزین بورنونا پوفله‌سن، قیز توخدار. من گونده گؤزله‌ییرم اونو قاچیردام. آمما حیف کی، چوبان گؤز وئریر، ایشق وئرمیر. منیم ده شوق-ذوقوم اونادی.

تولکو دئیهر: ائله ده قولاق آسین منه، بیر دانا تبه وار، اونون یانیندا بیر آقچا سیچان یوواسی وار. بو آقچا سیچان گونده قیزیللاری یوواسیندان چیخاردار سرهر گون قاباغینا اوستونده مللاق سالار. منده اوتورارام تبه‌نین باشیندا اونا تاماشا ائله‌رم.

بونلار بیر قدرده دانیشانان سونرا باشلارین قویارلار یاتارلار.

اوغلان اؤز-اؤزیه دئیهر: آی آلاه، نجه اولایدی من سحر چاغی ساغ-سالامت بورادان چیخیب گنده‌یدیم!

سحرچاغی آیی گونبولدویا-گونبولدویا گندر، قورد تاپییلدیا-تاپییلدیا. تولکو ده گندر. اوغلان چیخار انشیگه، گندر تبه‌نین یانینا. گؤره بلی، تولکو قردش اوتوروب تاماشا ائله‌یر سیچانا. بیر داش آتار تولکونون قابیرقاسینا. تولکو دابانا قووت قویار قاچار. سیچان قیزیللاری گون قاباغینا سرب اوستونده مللاق سالیردی. اوغلانین سسین انشیتجک قاچار گیره یوواسینا. اوغلان گلر قیزیللاری گؤتوره دولدورار جیبینه گندر سورونون یانینا. بیر قدر پول وئره قره قویونو آلا. باشین کسر. لشین وئره ر چوبانا. گتیره بئنین قورودار تۆکر بیر شوشه‌یه. گلر شاهین عمارتینین قاباغیندا باشلار: حکیمم، طبیم!

شاهین آدمالاری چیخار دئیهر: اوغلان ایندیجه نمه حکیم گلیب بو قیزی توخدادا بیلمه‌ییلر، شاه وئریب باشلارین کسیلر. گل قوی چیخ گئت!

اوغلان دئیهر: اولسون، من ده باجارا بیلمه‌سم، منی ده اؤلدورتسون.

اوغلانی گتیره‌رلر ایچریه. دئیهر: هامی اوتاقدان چیخسین. هامی چیخار. قیزیلان اوغلان تک قالارلار. اوغلان شوشه‌نی چیخاردار، بیر آز پوفرلر قیزین بورنونا، قیز آسقیرار دورار آیاغا.

شاه گؤره قیزی توخدادی، سئویندیگیندن بیلمز نه ائله‌سین. دئیهر: منی ایسته‌ین بونا انعام.

هر طرفدن اوغلانین باشینا قیزیل یاغدیرارلار.

شاه دئیهر مندن بیرزاد ایسته!

اوغلان دئیهر من هئج زاد ایسته‌میرم، دئدیگین کیمی قیزینی وئر منه بیر ده شهرین انشیگینده کی خرابه‌نی.

شاه دئیهر: اولسون، قیزیمنی وئردیم سنه. خرابه ده سنین.

اوغلان گلر خرابه‌نی سؤکدوره. خزانه‌نی چیخاردار. سونرا بیر دانا گؤزل-گؤچک عمارت دوزلتدیره، شاهینکیندن دا آرتیق، قیزی دا آلا.

بیر گون کوله‌فرنگی ده اوتورموشدو گؤره حرامزادا قردش جیریم-جیندا ایچینده ال-آیاق نه شیخدا اورادان کئچیر. اونو یانینا چاغرتدیرار.

دئیهر: اوغلان منی تانیسان؟

دئیهر: قوربانین اولوم، یوخ!

دئیهر: من هامان آدمام کی، بیر تیکه چؤره کدن اؤترو مندن آیریلدین.

بو اوغلان بیر باشین قاوزار دوروست باخار گؤره اؤزودو.

دئیهر: سن نه ائله‌دین بئله دؤولتلی اولدون؟

اوغلان باشینا گلن حال-قضیه‌نی بونا دئیهر.

دئیه: من ده گئسم اولار؟

دئیه: بيلمير.

حرامزادا قردش دورار گندر مغاره ده گیزله نر. بير آز سونرا گونبولدويا-گونبولدويا بير آیی گلر. سونرا تاپیلدایا-تاپیلدایا بير قورد. سونرا تولکو. بونلار بئکئف-بئداماق اوتورارلار یئره. بیردن تولکو دئیه: قردش لر، بیز اوندا کی بورادا دانیشیردیق حتما بير نفر بنی آدم قولاقي آسیرمیش. دورون بورانی بير اختراق.

دورارلار آياغا. مغاره نی اختارارلار. اوغلانی تاپارلار، بودارلار.

ایر تاش (۲۵-۲۶)

۲- حاجی صیاد قیزی

گونلرین بير گونونده بير حاجی صیاد وار ایدی، بير ماللا دوستو. ماللا حاجینین قیزینا درس دئییه. بيرگون حاجی صیاد ایتر گنتین ملکیه. اوغلون آروادین دا آیاریدس. ماللا حاجینی قورار کی، قیزی پرینی آیارماسین، درس دن دالی قالار. حاجی صیاد بير آدم آختاریدس کی، پرینی اونا تاپشیرا. ماللا دئیه: حاجی آما، گوزور بیلیریز، آما قویون بینم یانیندا. گوزوم سندن آرتیق موغایات اولارام.

حاجی دئیه: عیبی یوشودو. قیزی قویار ماللین یانیندا. آروادین اوغلون گوزوره کئدر. بئش گون، اون گون کئمر. گونلرین بیرینده ماللا ایتر قیزا ساتاش. قیز دئیه کی. آغلم منی نه تاپشیریب. هئج اوتامیرسان؟ پیس دی. ساققالیندان اومان باری.

ماللا دئیه: اولان دگیل. گرک باشینی منلن بير ائلیهسن! قیز گوزره ماللا ال چکن دگیل. دورار آفتانا گوزور مک آدینا چنچار ائشیکه. باش آلاز کئدر. چؤللو-برری بیاباندا یئتمیش چشمه قیراغینا. بير دانا آغاج وار ایدی. چنجا آغاجا. اوتورموشدو فیکیرلشیدس کی، گوزره سن نه ائلیهیم، نه ائلمهیم؟ گوزره سن باشیمین قوضو-قوری نه دی؟

سن دئمه پادشاه گلیر آتین سویارمین. گوزره آت سودان اؤلکور. باخار سویا گوزره آدم شوقی دوشوب سویا. بئله باخاندا آغاجا، گوزل بير قیز گوزره. بير گوزولدن بین گوزوله قیزا دورولار.

حاجی صیاد قیزی

گونلرین بیر گونونده بیر حاجی صیاد وار ایدی، بیر ماللا دوستو. ماللا حاجی نین قیزینا درس دئیهردی. بیر گون حاجی صیاد ایستر گنتسین مکهی. اوغلون آروادین دا آپاریردی. ماللا حاجینی قورار کی، قیزی پرینی آپارماسین، درسدن دالی قالار. حاجی صیاد بیر آدام اختاریردی کی، پرینی اونا تاپیشیرا .

ماللا دئیهر: حاجی آقا اوزوز بیلرسیز، آما قویون منیم یانیمدا، اوزوم سندن آرتیق موغایات اولارام.

حاجی دئیهر عیبی یوخدو. قیزی قویار ماللانی بانیندا. آروادین اوغلون گوتورهر گندر. بنش گون، اون گون کنچر. گونلرین بیرینده مالا ایستر قیزا ساتاشا. قیز دئیهرکی، آغام منی سنه تاپیشیرب. هنج اوتانمیرسان؟ پیس دی. ساققالیندان اوتان باری.

ماللا دئیهر: اولان دگیل، گرک باشینی منلن بیر ائلیه سن!

قیز گورهر ماللا ال چکن دگیل. دورار آفتافا گوتورمک آدینا چیخار ائشیگه، باش آلا گندر. چؤللو-برری بیاباندا یئتیشر چشمه قیراغینا. بیر دانا آغاچ وار ایدی. چیخار آغاچا، اوتورموشدو فیکیرلشیردی کی، گوره سن نه ائله ییم، نه ائله مه ییم؟ گوره سن باشیمین قزو قدری نه دی؟

سن دئمه پادشاه گلیر آتین سویارسین، گوره آت سودان اولکور. باخار سویا گوره آدام شوقی دوشوب سویا. بئله باخاندا آغاچا، گوزل بیر قیز گوره. بیر گوبولدن مین گوبوله قیزا وورولار.

قیز دئیهر: قیامت گونو قارداشیم، باخما منه! گوروسن باش آچیغام. قوی گنت ایشینه!

پادشاه دئیهر: اولماز، گرک دئیهر سن کیمسن؟ نه کاراسان؟ نه سن؟ گرک گله سن منلن گندک.

قیز دئیهر: گورورسن باش آچیغام. هنج یانا گنده بیلهم.

پادشاه دئیهر: ایندی کی باش آچیق گلنمه سن، پالتویومو آتیم، سال باشینا گندک. قیز بورونر دوشر آشاغایا. پادشاه اونو آلا آتین ترکینه گتیره شهره. قیز آچار باشینا گلنی دئیهر. پادشاه پیغمبرین شریعتی لن، آلاهیین بویوردوغویلا ماللا چاغیرار، کین کسر، قیزی آلا. وورار بیر مدت بونون اوستوندن کنچر. قیز بیر جوت اوغلان دوغار. بیر ایل، ایک ایل، اوغلانلار اولارلار اوچ-دورد یاش. بونلار بورادا قالماقدا اولسونلار. سنه دئییم کیمدن؟ حاجی صیاددان، ماللادان.

پری قویوب قاچاندان سونرا ماللا گوتورهر کاغاز یازار کی، حاجی باشینا خییر! قیزین پیس-پیس ایشلردن چیخیر. گل صاحب دور! من قاباغین آلا بیلیم. حاجی صیاد دا اوغلونا دئیهر کی، اوغول منیم آبریم وار، داها شهره گنده بیلهم. گنده سن باجینی اؤلدوره سن، دونو قانا بولارسان، گونده ره سن منه، اوندا گلم شهره. یوخسا نه قدر باجین پری دیری دی شهره گلنهم.

اوغلان گلر شهره، سوراقلالار بیلر کی، باجیسی گوناھسیز ایمیش. اختارار باجیسین تاپانماز. بیر دانا قوش وورا باجیسینین دونلاریندان بیرین بلر قانا گونده ره دده سینه کی، باجیمی اؤلدوردوم، گل. بیلر کی دده سی ماللانی سوزون قویوب اونون سوزونه باخمایا جاق. هنج زاد بیلدیرم.

پری بیر گون اوتورموشدو، دده-ننه سی یادینا دوشر، اوره گی توتولار، باشلار آغلاماغا. پادشاه گلر دئیهرکی، پری نه اولوب؟ نیه آغلیرسان؟ نه فیکیرین وار؟

پری دئیهر: آلاھدان گیزلین دگیل، سندن نه گیزلین. به، بئله... دده-ننه یادیما دوشوب.

پادشاه دئیهر: منه ممکن اولماز سنی آپارام. هر زامان دئسه وزیریمی قوشوم گنت گور گل.

پادشاه وئرهر سله-سوقت توتارلار، کچاوه یوندورارلار. وزیر قوشار دئیهر: وزیر آپار اوتور دده سی انوینه، قایت گل. سونرا گندرسن گتیره رسن.

پری اوغلانلارین دا گوتورهر وزیریله یولا دوشرلر.

بیر گون چؤلده دوشموشدولر دینجلمه گه. وزیر قیزا بند اولار. دئیهرکی، گرک باشینی منلن بیر ائلیه سن! ائله مه سن بیر اوغلونون باشین کسرم.

قیز گوره پیس گتیریب. آز دئیهر، چوخ دئیهر، اولماز. وزیر دورار گوزونون قاباغیندا بیر اوغلونون باشین کسر. دئیهر: ایندی نه دئییرسن، باشینی منلن بیر ائله بیرسن یا یوخ؟

پری دئیهرکی، یوخ!

وزير دورار او بيرى اوغلونون دا باشين كسر. دئيه: ايندى باشين منلن بير ائله بيرسن ائله، ائلهمه بيرسن اؤزونوده اۆلدوره جگم.

پرى دورار ائشنيگه چيخماق ماھاناسينا اوزاقلانار. چرقتين باشينا سالار، اكيلر. وزير ھا گۆزلر گۆره پرى اوتوروب گلمير. گندر گۆره پرى ھاردایدی. دئيه: قريه اليمه رنگ قويدو. قايدار گلر پادشاھا دئيه: آپاردیم اۆتوردوم. أمما پيس آداما بنزه بير. ھردم دورودو اويان-بويانا گئيدردی. شھرلرينه ائوردوم گلدیم. ھئچ ائولرين ده تانيماديم.

پرى باش آلا گندر. بير چوبانا راست گلر. بويون-قولاغينداكى قيزيللاردان وئره بير دانا قويون آلا. چوبانا دئيه باشين كسر، قارنين چيخاردار. اونو چئويره باشينا اولار بير كئچلجه. بير دست كۆھنه كيشى پالتارى آلا گندر اۆز شھرلرينه. اوياندا-بوياندا، بازاردا سسلر: آى منى نۆكر توتان!.. آى منى نۆكر توتان!..

دورار دده سينه راست گلر. حاجى صيادين اورهگى قيزى خوشلار. دئيه: اوغول، منه نۆكر اولارسان؟ دئيه: نيه اولمارام. ھاردا چۆرهك چيخا، اولارام.

پرى سويرينى دده سينه بيلديرمز. حاجى صياد پرينى آپارار ائولرينه. دئيه: آرواد گل باخ! بير دانا نۆكر تاپميشام.

آروادى باخار دئيه: گۆزلى، نئجه منيم قيزيما بنزير!

پرى ائوده باشلار ايشه. حاجى صيادين آروادى گۆره بو ئله، نۆكرچيليك باشارمير. ائله ائو ايشلرين گۆرور. ياخجى، ائوه زينت وئير. اوغلان دا باخيردى پرى يه دئيردى: ننه، باخ گۆر نئجه باجيما بنزير!

پرى اؤزونه چوخ حرمت قازانار. ائوده اوغول تكين اولار.

بونلار بورادا قالماقدا، سنه دئيم وزيردن، پادشاهدان.

بير گون پادشاه اوتورموشدو، وزيره دئيه: وزير، قيز چوخ يوباندى، دور گئدك تاپاق گتيرك.

دورارلار دربيش پالتاريندا گلرلر شھر. دولانيرديلار. بير كئچلجه بونلارى گۆره تانير. گلر ائوه. حاجى صيادا دئيه: آقا، اجازه وئرسن ايكي دانا قوناغيم وار، بو گئجه ليگه بورادا قالارلار.

حاجى دئيه: اوغول بولار نه سؤزدو؟ ائو اؤزونونكى دى. ايكي اولماسين، يوز اولسون.

كئچلجه گلر بير ديليلن بونلارى دانيشديرار. دئيه: گلين گئدك گئجهنى منه قوناق اولون.

دئيه: بوشلا چيخ گئت! سن نۆكر بابانين بيرى، سنين ائوين ھاردا ايدى كى، بيزى ده قوناق آپاراسان؟

دئيه: سيزين نه ايشيز وار؟ منيم آغاما اركيم وار.

گۆتوره وزيريلن پادشاھى گتيره.

گئجه اوتورموشدولار دانيشيرديلار. پرى دئيه: آقا، اجازه وئرسن ماللانى دا چاغيراق. ماللار خوش صحبت اولارلار. دانيشسين قوناقلاريميز داريخماسينلار.

حاجى دئيه كى، گئت چاغير. ماللا دا گلر. اوتورارلار، قيز اوياندا-بوياندا صحبت سالار. پادشاه دئيه: مثل دن-زاد دان دئين. دربيشلرده صحبت چوخ اولار.

پادشاه دئيه: كئچلر ياخجى اوخوماق، شعر بيلرلر، سن دئ قولاق آساق.

پرينين دردلى دئشيلر. آچار آغزين دئيه:

آديم پرى، حاجى صياد قيزى يام،

گۆيده پاريلدايان دان اولدوزويام.

گئتدى، گئتدى بير درده انديردى،

اوتوران وزير بير جوت اوغولم اۆلدوردو،

دوستوم آغلار، دوشمانيمي گۆلدوردو.

دئديم: اى قانيما قان آلان دربيش،

آتادان، آنادان مهربان دريښ!

ماللانين ميلابى دوشر ايچينه، وزيرين سويو سوزهر دوشر ال-آياغا. دده سى اوياندان قالخار، ننه سى بوياندان، دئيه رلر: اوغول، او سؤزلرى بير ده دى!

پرى باشلار باشينا گلنى دئيه ر. اوندان، بؤركون گؤتوره ر. هامى تانيار. پادشاه دا اؤزون گؤستره ر. سحر اولار، قيزى آپارارلار حاماما. پادشاه وئره ر وزيرى، ماللانى آسديرار. حاجى صياد وئره ر يئددى گون، يئددى گنجه توى-تاباق چالديرار. ائولر شمع چيراغى، داغلار گوهر چيراغى. قيزينى تاپيشيرار پادشاهين يينه. پادشاه گؤتوره ر گئدر.

۱۳

~~آج - آد (۵۴ - ۵۵)~~

ننه سى بو قورقون قوروب.

قيز دئيه ر: نه ائله يم به ؟

دئيه ر: گنجه ياتاندا اويان-بويانا آغنا، گوللر ازييلين.

قيز دئيه ركى، يا لىجى.

گنجه ائوه گليب ياتاندا، سمرجه ائشينه ر، اويان-بويانا آغنا. سمر دورار

گئدر توكانا. ديمرچينين ننه سى يئرلى ييغاندا گؤره ر قيزيل گوللر ازييم-ايزيم ازييليلر.

اوغلونا دئيه ر: گؤردون بالا شاگرد قيز دگيل! بير دانا سانغ گول قالماييب.

ديمرچى گئدر توكانا. بئش-اون گون كېچر. يئنه ديمرچى گلر ننه سينه دئيه ر:

قولو قوبانغ يئرى دى،

بوينو كردن بند يئرى.

بارماغى اوزوك يئرى دى،

آنا، شاگرد قيزدى، قيز!

ننه سى دئيه ر: اوغول، ال چك! بولار نه سؤز بدو؟ اومان!

ديمرچى ال چكمز. ننه سى دئيه ر: ايندى كى ال چكميزسن، گؤتور آپار مينجىق

داغينا، بيرده قيلمى داغينا. مينجىقلار دان گؤتورس، قيزدى. قويلينلار دان گؤتورس، اوغلان دى.

يئنه تازى قاچار قيزا خبر وئره ر. دئيه ر: اهلا مينجىقلار! هييت وئره ر.

آخسام باشى ديمرچى دئيه ر: گل بير گئدك داغى دولانا. نعيمز آچيلين.

اول مينجىق داغينا گئدر. ديمرچى بير اوغوج مينجىق گؤتوره ر دئيه ر: به به! گؤر

نه خوش مينجىق ديلار!

يئىددى قىز ددە سى، يئىددى اوغلان ددە سى

بىر گون وار ايدى بىر گون يوخ ايدى. آلاھدان سواى ھىچكىس يوخ ايدى. ايكى دانا قىردىش وار ايدى. بىرىنچى يئىددى قىزى، او بىرىنچى يئىددى اوغلو. يئىددى اوغلان ددە سى ھەر وقت قىردىش گۆرەندە دىيەردى: سلام عليكم، يئىددى قانچىق آتاسى! بو قىردىش باشىن سالاردى آشاغا، گلردى ئوھ.

بىر گون يئىنە توتولموش، پوزغون ئوھ گلر. بۆيۈك قىز دىيەر: آتا، نە اولوبدۇ؟

دىيەر كى، عمىز گونە بئە دىيەر...

قىز دىيەر: صاباح سەن دە دىنە "عليك السلام" يئىددى كۆپك ايىھەسى! بىر اوغلان سەندە، بىر قىز مەندە، گۆندەر قوشاق گەتسىنلەر چۆرك قازانماغا. گۆرەك ھانسى ياخچى قازانار!

صاباح قىردىش راست گلر، دىيەر: سلام عليكم، يئىددى قانچىق آتاسى!

بو بىرى قىردىش باشىن قازانار دىيەر: عليك السلام، يئىددى كۆپك ايىھە سى! بىر اوغلان سەندە، بىر قىز مەندە، گۆندەر قوشاق گەتسىنلەر چۆرك قازانماغا. گۆرەك ھانسى ياخچى قازانار.

قىردىش سەئوئەنەر. اۋز-اۋزە دىيەركى، قىز ھارادان گەندەك چۆرەك قازاناجاق.

ھەرە اۋزونونكونە آت، يول خىرلىگى وئەرەر. عموغلو، عموقىزى يولا دوشەرلەر. يول آيىمىنا يئىتىشەرلەر. گۆرەلەر يازىلار: بو يولا گەندە گلر، بو يولا گەندە گلەر.

اوغلان دىيەر: عموقىزى، مەن گەندىم گەندەر گلەمە. سەن گەت او بىرىسەنە،

قىز دىيەر: يوخ، مەن گەندەكەم گەندەر گلەمە. بىر ايلە وقت وئەرەك. ھەر كىم تەز گلەسە بورادا گۆزلە سەن.

اوغلان دىيەر كى ياخچى. ھەرە گەندەر بىر يولا.

قىز گەندەر، گەندەر يئىتىشەر بىر شەھەر. آتەن ساتار، بىر دەست اوغلان پالتارى آلا گەيەر، گەندەر دەمىرچى شاگەرد اولار. دەمىرچى بونون ايشىنە باخار، گۆرەك كى، بوندا قىز نەشە سى وار.

بىر نەچچە گون كەچەر، بىر گون دەمىرچى گلر نەسەنە دىيەر:

قولۇ قولباغ يئىرى دى،

بوينو گەردەن بىند يئىرى.

بارماغى اۋزۈك يئىرى دى،

آنا، شاگەرد قىز دى، قىز!

نە سى دىيەر: اوغول، بو نە سۆزدى؟ گەت ايشىنە باخ. ال چەك بو سۆزلەردەن. قىزدان دەمىرچى شاگەرد اولماز.

دەمىرچى ال چەكمەز. نەسە دىيەر: گەنجە بىر آز قىزىل گول آل، سالاق دۆشەك آلتىنا. اوغلان اولسا، اوغلان آغىر اولار، قىزىل گوللەر داغىلار، ازيلەر. قىز اولسا، تەر قالار، ھىچ زاد اولماز.

ئوھ بىر تازى وار ايدى. دىل بىلەردى. گەندەر قىزا دىيەركى، اوستا ھەلىم خانىن نەسە سى بو قورقونۇ قورۇپ.

قىز دىيەر: نە ئىلە يىم بە؟

دىيەر: گەنجە ياتاندا اويان-بويانا آغنا، گوللەر ازيلەسەن. قىز دىيەر كى، ياخچى.

گەنجە ئوھ گەلىپ ياتاندا، سەھرەجە ئىشىنەر، اويان-بويانا آغنا. سەھرە دورار گەندەر توكانا. دەمىرچىنەن نەسە سى يئىرلەر يىغاندا گۆرەر قىزىل گوللەر ازىم-ازىم ازيلەلەر. اوغلون دىيەر: گۆردۈن بالا شاگەرد قىز دىگىل! بىر دانا ساج گول قالمايىپ.

گەندەر توكانا بئىش-اون گون كەچەر. دەمىرچى نەسەنە دىيەر:

قولۇ قولباغ يئىرى دى،

بوينو گەردەن بىند يئىرى.

بارماغى اۋزۈك يئىرى دى،

آنا، شاگرد قیز دی، قیز!

ننه سی دئیهر: اوغول، ال چک! بولار نه سؤزدو؟ اوتان!

دمیرچی ال چکمز. ننه سی دئیهر: ایندی کی ال چکمیرسن، گؤتور آپار مینجیق داغینا، بیرده قیلینج داغینا. مینجیقلاردان گؤتورسه، قیزدی، قیلینجلاردان گؤتورسه، اوغلان دی.

یننه تازی قاچار قیزا خبر وئره، دئیهر: اصلا مینجیقلارا اهمیت وئرمه. آخشام باشی دمیرچی دئیهر: گل بیر گئدک داغی دولاناق. نفسیمیز آچیلسین. اول مینجیق داغینا گئدرلر. دمیرچی بیر اوغوج مینجیق گؤتوره دئیهر: به به! گور نه خوش مینجیق دیلار!

قیز قیشقیرار دئیهر: اوستا اونلاری نه ائله جییک؟ بوشلا گئدک قیلینج داغینا. گئدرلر قیلینج داغینا. قیز بیر آر پیچاق، قیلینج-زاد گؤتوره گلرلر ائوه. ننه دئیهر: هه، اوغول، نجه اولدو؟

دمیرچی اولانی دئیهر.

ننه دئیهر: گوردون بالا، من دئیهن اولدو اولمادی؟ گئت باشینی سال ایشله.

یننه اوج-دورد گون گنچر. دمیرچی گوره شاگرددا قیز نقشه سی وار کی، وار. گلر یننه ننه سینه دئیهر:

قولو قولباغ یئری دی،

بوینو گردن بند یئری.

بارماغی اوزوک یئری دی،

آنا، شاگرد قیز دی، قیز!

ننه سی دئیهر: اوغول، ایندی ال چکمیرسن، آپار گؤلده اوزون. اورادا بیلینر اوغلان دی یا قیز.

تازی قاچار قیزا دئیهر.

قیز دئیهر: به من نه ائله بیم؟

تازی دئیهر: قوی اول او دوشسون. من سویو بولانديرارام. سن تنز دوش بیر قولای سویا بات چیخ.

گون اورتا چاغی دمیرچی دئیهر: گل بیر گؤله گئدک. هاوا چوخ ایستی دی.

دمیرچی قاپاقجا سویونار دوشر سویا. تازی دا آتیلار سویا شابا-شاپ سویو داشلانديرار. قیز تنز سویونار. بیر قولای سویا باتار، چیخار. دمیرچی بیردن باخار گوره شاگرد چیخیب. دئیهر: به ، نه تنز چیخدین؟

قیز دئیهر: اوشودوم چیخدیم.

آخشام ائوه گلنده ننه دئیهر: هه، اوغول، نه گوردون؟

دئیهر: واللاه، اوزدوک، آما بیر زاد آنلامادیم.

ننه دئیهر: گوردون اوغول! دی باشیندان چیخارت، ایشله.

بیر نجه مدت کئچر. بیر گون قیز توکاندا تک باشینا اوتورموشدو. فیکیرلشر گوره بیر ایل قورتاریب. دورار توکانی باغلار، قاپیدا یازار:

قیز گلدیم، قیز گئتدیم حلیم خان!

دوز گلدیم، دوز گئتدیم حلیم خان!

باش آلا گئدر. یول آیریمینا یئتیشر. بیر گون گؤزلر، گوره عموغلودان خبر اولمادی. دئیهر: گئدیم گوروم عموغولوم هارادادی. گئدر، گئدر یئتیشر بیر شهره. آختارار تاپار کی، عموغولسو تولامباردا قویلائیب کوله، بیر باشی ائشیکده. هر زادین دا ساتیب خرجه ییب. گئدر پار-پالتار، آت آلا گتیره. دئیهر: عموغلو، دور گئی، آتی مین گئدک.

اوغلان پالتارلاری گئیر، آتی مینر، قویارلار گلرلر، اؤز شهرلرینه ساری.

بونلار بورادا گلیمکه اولسونلار...

حلیم خان گلر گوره توکانی باغلی، قاپیدا یازیلار:

قىز گلدىم، قىز گىتتىم حلیم خان!
دوز گلدىم، دوز گىتتىم حلیم خان!
ايكى الى اولار، بىر تپەسى. گلر نەسىنە دئەر: نە گۇردون شاگرد قىزايىمىش؟
بىر آز خرازى مالى-زادى آلار، دوشەر قىزىن دالىجا.
بو ياندان عموغلو، عمقىزى گلرلر يىتىشرلر اۆز شەرلرینە. ھەرە گىدر اۆز ائوینە. قىز چوخلوجا پول قازانمىشدى، وئەرەر ددەسىنە.
بىر گون اوتورموشدولار، دئەر: آتا، عموغلونون آتى منیم دى. دور گىت آل گىتەر.
دەدە دورار گىدر، دئەر: قىزیم دئىر "عموغلۇ، آتىمى وئەر!".
اوغلانین ددەسى باخار نەسىنە، نەسى باخار ددەسىنە. قىزىن ددەسى آتى آلار گىتەر.
بىر نەچە گون كىچەر. قىز دئەر: آتا، عموغلونون پار-پالتارى منیم دى. دور گىت آل گىتەر.
دەدە دورار گىدر، دئەر: قىزیم دئىر "عموغلۇ پار-پالتارىمى وئەر!".
يىنە اوغلانین دەدە باخار نەسىنە، نەسى باخار ددەسىنە. قىزىن ددەسى پار-پالتارى آلار گىتەر.
اوغلان قالار لوت-عورىان.
ايندى سەنە دئىم حلیم خاندان:
حلیم خان يىتىشر شەرە. اوجادان سىسلىە-سىسلىە دولانىردى كى، قىز ائشيتسىن چىخسىن. قىز دا ائشىدە ر چىخار چۆلە. حلیم خانى تانىار. حلیم خان دا اونو تانىار. دانيشارلار. حلیم خانى گۆتورەر گلر ائوہ. ددەسىنە دئەر كى، بە، بو او آدم دى. حلیم خان دئەر كى، بە مەن دە سەندەن اۆتور گلمىشەم. نەمەن گۆزۈ يولدادى.
توى توتارلار. چالەب-چاغىرارلار. حلیم خان قىزى گۆتورەر گىدر.
گۆيدەن بىر آلما دوشدو. اۆزۈ منیم، پولوشو ائشىدنلرین.

آلتیم توپ

گونلرین بیر گونونده بیر دانا باجی وار ایدی، بیر دانا قردش. هنج زادلاری یوخ ایدی. قردش گندردی قوش شیکار ائلردی گتیرهردی، ایکسی یئیهردیلر دولاناردیلار. آخشام چاغی قردش گلنده، باجی چیخاردی دوراردی قاپیدا. قردشین آتین آلاردی سالاردی طوولی، آریا تۆکردی، گلردی ائوه. اوتوراردیلار. دانیشاردیلار. یاتاردیلار. بیرگون قردش یئنه گنتمیشدی شیکار. قویودان بیر سس گلر. یئز گندر قویو باشینا. دئییر: ای قویوداکی، آداسان دیلس! حیوانان دیلس! قویودان سس گلرکی، ایپ ساللا، منی چک ائشیکه. یئز ایپ تاپانماز. چادیراسین آچار سالار. گوین-زهران کچر چیخارتار. گؤره بیر دانا ساری دئودی. یئز قیشقیر قاجین، دئو دئییر: قاجا! ایندی کی، منی قویودا قورتاردین سنی یئمیرم. آما گرک سنی آلام. یئز دئییر: یوخ، اولماز! منی سنه گلغهرم. دئو دئییر: منه گلگهن، ئوزونۇده ئولورورم، قارداشین دا. آخیردا اولماز، یئز گندر دئوه. بو یول، آخشام اولاندا دئو دالدا-بوچاقدا گیزلنیردی کی، قیزین قردش گؤرمهین. سمر اولماق کی، قردش گندیردی شیکارا، چیخیردی ائشیکه. بیرگون ساری دئو دئییرکی، یئز بنده ییگیلی اولماز. گرک قردشین گؤنورم ئولوه. من داها دالدا-بوچاقدا قالمقان یورولورم.

آلتیم توپ

گونلرین بیر گونونده بیر دانا باجی وار ایدی، بیر دانا قردش. هنج زادلاری یوخ ایدی. قردش گندردی قوش شیکار ائلردی گتیرهردی، ایکسی یئیهردیلر، دولاناردیلار. آخشام چاغی قردش گلنده، باجی چیخاردی دوراردی قاپیدا. قردشین آتین آلاردی، سالاردی طوولی، آریا تۆکردی، گلردی ائوه. اوتوراردیلار. دانیشاردیلار. یاتاردیلار.

بیر گون قردش یئنه گئتمیشدی شیکارا • قویودان بیر سس گلر • قیز گئدر قویو باشینا • دئیهر: ای قویودا کی، آدامسان دیللن! حیوانسان دیللن!

قویودان سس گلر کی، ایپ ساللا، منی چک انشیگه •

قیز ایپ تاپانماز، چادراسین آچار سالار • گوجن-زوران چکر چیخاردار • گۆره بیر دانا ساری دئودی • قیز قیشقیرار قاجسین، دئو، دئیهر: قاجما! ایندی کی، منی قویودان قورتاردین، سنی یئمیرم • امما گرک سنی آلام •

قیز دئیهر: یوخ، اولماز! من سنه گلنمهرم •

دئو دئیهر: منه گلمه سن، اؤزونوده اؤلدورهرم، قارداشیننی دا •

آخیردا اولماز، قیز گئدر دئوه •

بو یول، آخشام اولاندا دئو دالدا-بوجاقدا گیزلنیردی کی، قیزین قردشی گۆرمه سین • سحر اولجاق کی، قردش گئدیردی شیکارا، چیخیردی انشیگه •

بیر گون ساری دئو دئیهرکی، قیز بئله لیگیلن اولماز، گرک قردشیننی گۆندره رم اؤلومه • من داها دالدا-بوجاقدا قالماقدان یورولدوم •

قیز دئیهر آخی منیم دونیادا بیردانا قردشیم وار، اونو دا گۆندرسن اؤلومه، نئجه ائله ییم؟

دئو دئیهر: من بئله زادلاری بیلمه رم • آخشام گرک اؤزونو وورارسن نوخوشلوغا • قردشین گلنده، دئیهرسن کی، درمانین آغ دئو باغیندا کی اوزوم دی •

قیز آغلار، سیزلار • آخشام اولار • قردش گلر گۆره باجی هامان دگیل، دئیهر: باجی سنه نه اولوب؟ چوخداندی سن هامان باجی دگیلسن • به او گونلر هاردا قالدی؟ به نیه بئله اولموسان؟

باجی دئیهر: قردش، آلاهدان گیزلین دگیل، سندن نه گیزلین • چوخداندی سانجیلانمیشام • دئیهرلر درمانی آغ دئو باغینداکی اوزومدی •

قردش دئیهر: دونیانین او باشیندا دا اولسا، گنده رم گتیره رم • بو گئجه نی منه مهلت وئر • صاباح هر یاندان اولسا گنده رم •

سحر گون باش وئرمه میش دورار آتین مینر یولا دوشر • آز گئدر، چوخ گئدر، یئتیشر آغ دئو باغینا • آتی باغلار بیر یاندا • دوواردان آشار دوشر باغا • دئو اویاندان چیخار گلر • دئیهر: آی حرامزادا، سن بوردا نه ائلیرسن؟ ایندیجه سنی قانینا بولارام •

قردش یوگوره دئویلن گولشمگه • گۆتوره دئوی باشینا وورار یئره • اوتورار سینه سی اوسته • دئو دئیهر: بیرده وور، سونرا اؤلدور •

دئیهر: بیزلرده دب دگیل •

دئو بیر آنقیرار • ائله کی، قردشی ساری دئو سسین ائشیدر • قیزا دئیهرکی، قردشین قردشیمی اؤلدوردو • قیز سئوینر •

قردش آغ دئوی اؤلدوره ر، اؤزوملردن دگر گلر • دئیهر: باجی، آل یئه! کاش سنین درمانین اوزوم اول!

باجی یئیهر، توخدار! بئش گون، اون گون کئچر • یئنه ساری دئو باشلار کی، گرک قردشیننی گۆندره م اؤلومه • اؤزونو وور نوخوشلوغا، دئنه کی، درمانین قره دئو باغیندا کی قاریزدی •

یئنه قردش آتین مینر • آز گئدر، چوخ گئدر، یئتیشر قره دئو باغینا • آتی باغلار دوواردان آشار دوشر اویانا • دئو چیخار گلر • دئیهر آی حرامزادا، سن هارا، بورا هارا؟ قوش قوشلوغو ایلن بوردان کئچنمز • سن نئجه گلدین؟ ایندیجه قانینا بولارام •

قردش یئریر قاباغا • گوله شرلر • گۆتوره دئوی وورار یئره • دئو دئیهر: بیرده وور، سونرا اؤلدور دئیهر: بیزلرده دب دگیل • ائله بیر دفعه ووراریق •

دئو برکدن آنقیرار • سسی گلر چاتار ساری دئوین قولاغینا • دئیهر کی، قیز قردشین قردشیمی اؤلدوردو • قیز سئوینر •

قردش دئوی اؤلدوره ر، قاریز دگر گلر • دئیهر: باجی، آل یئه! کاش سنین درمانین قاریز اول •

گونلرین بیر گونونده قیز بئریکلر، گون کئچر، آی کئچر، وورار قیزین اوشاغی اولار. ال گیره قیزین اوره گینه کی، آخشام قردشیم گلسه نه دئیجه گم؟ بو اوغلان اوشاغینی نه تهر اوزه چیخارداجام؟

آخشام قردشی گلر. دئیهر: باجی، رنگین نیه سارالیب؟

قیز دئیهر: قردش، آلاهدان گیزلین دگیل، سندن نه گیزلین. قاباغا چیخمیشدیم. گؤردوم یول اوسته بیر اوغلان اوشاغی. دئدیم محمد همتی (امتی) دی، یئرده قالماسین، گؤتوردوم گلیم ائوه. سونرا قورخدوم کی، آچیغین گله.

قردش اوشاغا باخار، محبتی گلر. آدین قویارلار "آلتیم توپ". بیر گون، ایکی گون، اوچ گون... اوشاق اولار دؤرد یاشیندا. الدن یاپیشمالی. اوغلانا دایی-دایی دئییردی. قردش چوخ سنویردی. آخشام ائوه گلنده آلتیم توپ قاجاردی قاباغینا. آتی چکردی طؤولیه، یئم وئهردی، گلردی اوتوراردی.

بیر گون آلتیم توپ ال چکمز، قیز آچار باشینا گلنی دئیهر. دئیهر کی، آما دایینا بیر سؤز دئمه. آلتیم توپ دئمز.

دئو یئنه بیر گون قیزا دئیهر کی، من تک قالیرام داریخیرام. سنی ده بوردا قویوب گنده نمیرم. گرک قردشینین خوره گینه زهر تۆکه سن اوله، من چیخام انشیکه، قیز آغلار، سیزلار، دئو ال چکمز.

سن دئمه آلتیم توپ دا انشیدیردی. آخشام باشی قردش ائوه گلنده کسر قاباغین دئیهر: من گلینجه غذا یئم. من گلیم سونرا.

دایی دئیهر یاخجی.

آلتیم توپ هؤولی آتی چکر طؤولیه، آریا تۆکر، گلر اوتورار دسترخان باشیندا، بیر دانا تازیلاری وار ایدی. دئیهر: اول بیر تیکه تازی یا آناق، سونرا اؤزوموز یئیهک.

تازی تیکه نی یئهر، بیخیلار اؤلر. قردش هیرسلنهر. بیلرکی، باجیسی زهر تۆکوب، قیلینجی چکر وورار باجی اؤلر. آلتیم توپ دئیهر: دایی، اونو نیه اؤلدوردون؟ او گوناھسیز ایدی.

آچار، بو یول قزو-قدری سؤیلر. قردش دورار آباغا قیلینجی چکر کئچر ساری دئو یانینا، اونودا اؤلدوره. قالارلار ایکسی. آلتیم توپ اون آلتی یاشیندا-زاد دا ایدی. دایی دئیهر: دای، بوردا قالانماریق. گئدک چؤلده-داغ باشیندا یاشایاق. انو-انشیکلرین ساتارلار، سووارلار گندر داغ باشیندا چادر قورارلار، قالارلار. بیر گئجه دایی یاتیردی، آلتیم توپ آیاق آلتیندا، باش اوستونده شمع یاندیریردی، کشیک وئیریدی، بیر گئجه ده آلتیم توپ یاتیردی دایی کشیک وئیریدی.

بیر گئجه یئنه آلتیم توپ کشیک وئیریدی. دایی نین آیاق شمع ی سؤنر. آلتیم قالار. بیلمز کی، باش اوسته شمع ی نجه یاندیرسین. اوزاقدان بیر ایشیق گلیردی. دئیهرکی، گئدیم اوردان یاندیریم گلیم. گندر، گندر گؤره درین پیلله کان وار. دوشر گندر گؤره قیرخ حرامیلار دوزولوب دئییرلر-گولورلر. چال-چاغیردی. بیر یاندا دویو سوزورلر. بیر یاندا ساماوار قاینیر. کئچر قازان باشینا گؤره نچه حرامی یاپیشیب قازانی قاوزایانمیرلار. گؤتوره تک جانینا قازانی آتار اویانا، دئیهر: داییمین آیاق شمع ی سؤنوب. گلیمیشم اونو یاندیرام.

دئیهرلر: عیبی یوخدو، یاندیر.

آلتیم توپ شمع ی یاندیرار. قایداندا گؤره تاقچادا ایکی آتما وار. بیرین گؤتوره چیخار انشیکه. انشیکده، دئیهر: گئدیم او بیرین ده گؤتوروم آپاریم داییمما. گلر او بیر آلمان دی گؤتوره. قیرخ حرامی باشی گؤره چوخ زیرک جوان دی. دئیهر: گل بیزیلن شریک اول. بو گئجه گنده جیک شاهین خزانه سین کسک. سنده گل.

آلتیم توپ دئیهر: گئدیم داییمین آیاق شمعین قویوم گلیم. قارانلیقدا قالماسین. آلتیم توپ گندر قایدار. قیرخ حرامیلار دولارلار شاهین ائونه. آلتیم دئیهر: سیز دورون انشیکده. من گئدیم گؤروم آدم-مادام یوخدو، سیزی چاغیریم گلین.

دوواردان آشار دوشر حیه ته. گندر گؤره کیچیک قیزین اوتاغی دی. کاغاذ یازار قویار سینه سی اوسته کی، قسمت اولسا سنی آلاچام اؤزومه. بیرده بیر اؤپوش آلا. آلمالاردان دا بیرین قویار سینه سی اوسته، کئچر گندر گؤره بویوک قیزین اوتاغی دی. یئنه بیر کاغاذ یازار قویار سینه سی اوسته کی، قسمت اولسا سنی آلاچام داییمما. بیرده بیر اؤپوش آلا. او بیر آلمان دی قویار اونون سینه سی اوسته، کئچر گندر گؤره پادشاه یاتیب. آغزی یانیندا بیر آدی باتمیش ایستر گیرسین آغزینا. کئچر شاهین خنچلین چکر. آدی باتمیشی خنچلین اوجونا تاخار، قویار باشی اوستونه. اؤز

خىچلىن دە تاخار شاھىن بىلىنە • گلر چىخار دووار باشىنا • قىلىنچىن چىكر • قىرخ حرامىلار دئىەر: بىر-بىر چىخىن اوستە ساللايم اوپانا •

قىرخ حرامىلار بىر-بىر چىخىدىقا آلتىم توپ باشىن كسر سالار حىيەتە • قىرخىن دا اۆلدورەر قوپار گىندر داپى سىنىن يانىنا •

سحر اولار، كىچىك قىز آيىلار گۆرەر كى نە وار • گىندر ددە سىنىن يانىنا دئىەر: تىختىن تابوت اولسون، يىرىن قانىلن دولسون، سىن نە گونون شاھىسان كى، گىجە ائوينە ادام گلىر، قىزىنىن يانىنا بىلە كاغاذ قوبور •

اوپاندان بۆيوك قىز آيىلار ھاي سالار • بوپاندان پادشاھ گۆرەر آيرى خىچل بىلىنە باغلايىلار، اۆز خىجلى باش اوستوندى ائلە، قىرخ حرامى باشى كىسىك تۆكولوب حىيەتە • شەرە خبر دوشىر • پادشاھ امر ائلر: شىرىن اداملار بىر-بىر گىتىرىن گۆرور بو ايش كىمىن ايشى دى •

ھامىنى گىتىرەرلر • ھىچ كىمىن خبرى اولماز • پادشاھ دئىەر، كىم قالدى؟

دئىەرلر: ھىچ كىم قالمادى، آما داغدا ايكى نفر وار، اونلار بىر ايشى اولماز • اونلار فقير-فقرا بىر ادامدىلار •

پادشاھ دئىەر: گىدىن اونلار دى گىتىرىن!

پادشاھىن آدمى گىندە آلتىم دورار دئىەر كى، نە دئىىرسىز؟ دئىەرلر، بە، پادشاھ چاغىرىر • آلتىم توپ دئىەر: كىچىن گىدىك •

داپى دئىەر: بابا، بوشلا گىتسىنلر! شاھىن بىزىلن نە ايشى اولاجاق؟ آغرىماز باشىنا نىە ساققىز سالىرسان؟

آلتىم دئىەر: داپى تىز قايدارام •

گلرلر يىتىشىرلر پادشاھىن يانىنا • آلتىم پادشاھا اوزاقدان باش اگەر، كىچىر دئىەر: پادشاھ ساغ اولسون! گل قاباقچا منىم خىجلىمى وئر اۆزومە، دئىم •

بو يول آچار باشدان دئىەركى، نىجە گىتدىم شىمى ياندىرماغا، قىرخ حرامى باشى مىندن خوشو گلىدى • دىدى گىدىك پادشاھىن خزانە سىن كىسمگە، دىدىم ياخى • گلىدىم چىخىدىم دووارا دىدىم سىز دورون من باخىم سىس-سدا اولماسا سىزى چاغىرىم • گلىدىم كىچىك قىزىن باشى اوستە كاغاذ يازدىم، قويدوم سىنەسى اوستە • بىردە بىر اۆپوش آلدىم • آما قويدوم، كىچىدىم بويوك قىزىن اوتاغىنا، اورادا دا كاغاذ يازدىم، بىردە بىر اۆپوش آلدىم، آما قويدوم • گلىدىم سىن اوتاغىنا • گۆردوم آدى باتمىش اىستىر گىرسىن آغزىنا • خىچلىنى چكىدىم، آدى باتمىشى تاخىدىم اوجونا، اۆز خىجلىمى باغلادىم بىلىنە • گلىدىم چىخىدىم دووار باشىنا • قىرخ حرامىلار بىر-بىر اۆلدودوم تۆكدوم حىيەتە • گىتدىم داپىمىن يانىنا • اىندى اۆز ياندىاپام • اۆلدورەكسىن اۆلدور، ساخلاياچاقسان ساخلا •

پادشاھ گۆرەر زىرك اوغلان دى • چىكر آلىندان اۆپر • گۆندەرەر داپىنى دا چاغىرارلار •

يىددى گون، يىددى گىجە توى توتارلار • كىچىك قىزى آلتىم توپ آلا، بۆيوك قىزى داپى • پادشاھ دا پادشاھلىغىن وئرەر آلتىم توپا • داپىنى دا اونا وزىر ائلر •

يىدى، اىچدى مطلبىنە يىتىشىدى •

اَب - اَد (ob - od)

د - اکیچی نین قیزی

گونلرین بیر گونونده شاه عباس دورار وزیر گوتوره گنددر شیکارا. چؤللو-برری بیاباندا
گوره لر قوجا بیر اکیچی وار. شاه عباس گوره رکی قوجا چوخ دونیا گورموشدو. دئیهر: قوجا عمی،
اوزاقداسان، یاخیندا؟

قوجا شاه عباس تانیار. دئیهر: اوزاقدایم، ایندی یاخیندایم.

شاه عباس دئیهر: اکیده سن، اوچده؟

قوجا دئیهر: اکیده ایم، ایندی اوچده ایم.

شاه عباس دئیهر: اکیده سن، دوردده؟

قوجا دئیهر: اکیده ایم، ایندی دوردده ایم.

بوجور صیقله شرلر. قوجا دئیهر: یزیم ائوه قوناق ادلون. بویول، پادشاهی وزیر

گوتوره آپدار ائوینه. قوجا نین بیرجه قیزی دارایدی. بیر گوتور چتری ایدی. قیز دئیهر:

دده، آریا کولکسین نه جور قویاق قوناقلارین قاباغینا؟

قوجا دئیهر: اولسون، عیبی یوخدو.

شاه عباس گوره قیز بیلچی قیزدی. باشدان یوخاری باخار، دئیهر: قوجا، یوخاری

یاخی یوخاری دی، باشی کزدی.

قیز قایدی دئیهر: کزلیگین نه ائلیرن؟ نوستونو چکلیگینی دی!

اکیچی نین قیزی

گونلرین بیر گونونده شاه عباس دورار وزیر گوتوره گنددرلر شیکارا. چؤللو-برری بیاباندا گوره لر قوجا
بیر اکیچی وار. شاه عباس گوره رکی قوجا چوخ دونیا گورموشدو. دئیهر: قوجا عمی، اوزاقداسان،
یاخیندا؟

قوجا شاه عباسی تانیار. دئیهر: اوزاقدایم، ایندی یاخیندایم.

شاھ عباس دئیەر: ایکیدەسن، اوچدە؟

قوجا دئیەر: ایکیدە ایدیم، ایندی اوچدەیم.

شاھ عباس دئیەر: ایکیدەسن، دۇرددە؟

قوجا دئیەر: ایکیدە ایدیم، ایندی دۇردەیم.

بوچور صحبتلەشرلر • قوجا دئیەر: بیزیم ائوھ قوناق اولون • بویول، پادشاھی، وزیرى گۇتورەر آپارار
ائوبنە • قوجانین بیرجە قیزی وارايدى • بیر گۇزو چئرى ایدی • قیز دئیەر: ددە، آرپا کوکەسین نەجور قویاق
قوناقلارین قاباغینا؟

قوجا دئیەر: اولسون، عیبی یوخدور.

شاھ عباس گۇرەر قیز بیلجی قیزدی • باشدان یوخاری باخار، دئیەر: قوجا، یوخاری یاخجی یوخاری
دی، باشی کزدی.

قیز قاییدی دئیەر: کزلیگین نە ائلیرسن؟ توستونو چکمهگینی دئە!

شاھ عباس بارماغین دیشلر • چۇرك يئەرلر دورارلار گنتمهگه، قايیدار پادشاھ قوجایا دئیەر: قاز
گۇندرسم اۇترسن؟

قوجا دئیەر: آخ نئجە! اوستاسی یام.

شاھ وزیر گلرلر یئتیشلرلر شەرە • وزیر سوروشار: شاھ ساغ اولسون، او سۇزلر نە ایدی دانیشدیز؟

شاھ عباس دئیەر: گنت قوجادان سوروش اۇرگش.

وزیر گۇرەر اۇزون ساخلیانمیر گلر قوجانین یانینا، قوجا دئیەر: هر سۇزه یوز تومن آلام دئیەرەم.

وزیر قبول ائلر • قوجا دئیەر: او کی، پادشاھ سوروشدو " اوزاقداسان، یاخیندا!" منیم گۇزلریمی
سوروشدو • من دە دئیم : یاخیندا یام • یانی اوزاغی گۇرەنمیرم • اوداکی، سوروشدو "ایکیدە سن
اۇچدە؟" یانی عصایلان یول گندرسن یا یوخ؟ من دە دئیم "اۇچدەیم" یانی، بعلی عصایلان گندەرم • اودا
کی، دئدی "ایکیدەسن، دۇرددە؟" عینکلریمی سوروشدو • من دە دئیم کی، دۇرددەیم • یانی عینک
تاخارام • قازدا کی سنسن، گۇندردی، یولدوم.

وزیر دئیەر: او نمەدی کی، بخاری یاخجی یوخاری دی، باشی کزدی!

قوجا دئیەر: اونودا قیزیم بیلر.

گلر قیزین یانینا • قیز دئیەر: من اونو تانیدیم بیلدیم کی پادشاھ دی • آرپا کوکەسی دە من اۇزومو
دئییردیم • او دا دئدی کی، قیز یاخجی قیزدی آما گۇزو چئری دی • من دە دئیم کی، چئریلیگینه
باخما • الینین ایشینە، اۇزونون باشاراجیغینا باخ.

وزیر اۇرگەشر گلر • شاھ عباس دئیەر: وزیر او قیزی گرک آلاسیز منە.

وزیر آدام گۇندەرکی، قوجا، قیزینی پادشاھ ایستیر • قیز ائشیدر • سۇز گۇندەر کی، من گلەرم •
پادشاھین الیندە صنعت یوخ • بیه آدام دی-ایش دی • ائله اولمادی، بئله اولدو • پادشاھلیقدان دوشدو •
ھارادان چۇرەک قازانار؟ من آج قالارام • گنتسین صنعت اۇرگشسین، سونرا منی آلسین.

شاھ عباس اۇزو-اۇزونه دئیەر: غریبە ایش دی! اکینچی بابانین قیزیندا افادەیه باخ! نە قدر ائلر اولماز •
قیز دئیەر: توپوق بیر قیچلی دی کی، بیر قیچلی دی • صنعت اۇرگشمەسە گلەرم.

شاھ عباس مجبور قالار گندر حصیر توخونماق اۇگشەر • قیز دئیەر ھە، ایندی گلرم.

شاھ عباس وئر توی-تاباگیلان قیزی گتیرەرلر • شاھ عباسین بوندان سوای، ایکی آروادی داھا وار
ایدی • بیر گون ایستر آروادلارین عاگیللارین یوخلاسین • بۇیوک آروادین یانینا گندر • دئیەر: خانیم، سن
سحرچاغی نە تەر آییلارسان؟

دئیەر: منیم حیه تە گنتمگیم اولار آییلارام.

بوندان سونرا دورار گندر تازا آروادین یانینا • دئیەر: خانیم، سن سحرچاغی نە جور آییلارسان؟

قیز دئیەر: پادشاھ ساغ اولسون، سحرچاغی بھشتین قاپیلاری آچیلار، بیر خوش ایی گلر • او، منی
آیلدار.

پادشاهين بير محبتى واردىسا، مين اولار. گۆرەر لايىق قىزدى.

گونلرين بير گونونده شاه عباس درييش پالتاريندا گندر بير قصاب توكانينا. دورار نوبه يه ات آلسين. قصاب باشى دئيه: بابا درييش، اگلش ايچريده وئرك.

شاه عباس ايچرى كنجكم هامان، آياغينين آلتى جومار، دوشر بير قارائلىق يئره. گۆرهركى اؤزوندىن سونرا آيرى اداملار دا واردى. دئيه لر كى، بو توكاندا ادام اتى ساتارلار. بيزى ده توتويلار كى، اؤلدورسونلر، اتيميزى ساتسينلار.

شاه عباس گۆرهر كى، ايشى پيسه چكيپ.

بير گون اوتورموشدو، بير نفر گلر كى، دور گۆرهر. نوبه سنيين دى.

پادشاه دئيه: منيم اتيمدن نچه قازانارسيز؟

دئيه ر كى، فلان قدر.

شاه عباس دئيه: من ياخجى حصير توخوماق باشارام. منى اؤلدورمه يين. سيزه حصير توخويوم، آپارين ساتين، يوز او قدر پول قازانين.

دئيه: ياخجى...

كولش آلارلار گتيره لر. شاه عباس باشلار حصير توخوماغا. توخويا-توخويا حصيرين بير يانيندا يازار كى، وزير امان دى قوشون گۆتور گل. فلان يئرده قالميشام. يوز تومن دئسه لر، بئش يوز تومن وئر حصيرى آل.

حصيرى قورتارار دئيه: آپارين فلان كوچيه. اورادا ياخجى پولا گندر.

حصيرى كوچه ده دولانديراندا، وزيرين گؤزو ساتاشار شاه عباسين خطينه. بيلر كى، نه وار. يوز دئيه لر، بئش يوز وئرر حصيرى آلار. تئز قوشون گۆتوره ر گندر قصاب توكانين دؤوره لر. شاه عباسى چيخاردار. توكانى داغيدار، گلرلر ائوه.

شاه عباس اكينچى قيزينين عقلينه حئيران قالار، محبتى چوخالار.

(ايلىك بۇلومون سونو)